

MICHEL FOUCAULT

Michel Foucault (1929-1984), 1950'lerde psikoloji ve psikiyatri tarihi üzerine yaptığı çalışmaları, 1961'de yayınlanan *Deliliğin Tarihi* başlıklı doktora tezinde toplamıştır. 1963'te yayınlanan *Kliniğin Doğuşu* tıp biliminin epistemolojisine, 1966'da yayınlanan *Kelimeler ve Şeyler* ise insan bilimlerinin ortaya çıkmasını sağlayan bilme koşullarına ışık tutmaktadır. Bu kitaplarda kullandığı arkeolojik yöntemi 1969 senesinde yayınlanan *Bilginin Arkeolojisi* eserinde kuramlaştıran Foucault, 1970'te Collège de France'ta Jean Hyppollite'ten devraldığı kürsüyü "Düşünce Sistemleri Tarihi" olarak adlandırmış ve bu kurumda 1984'e kadar ders vermiştir. Fransa'da 2004'ten itibaren yayınlanmaya başlanan ve birçok dile çevrilen bu dersler, kimi zaman daha sonra kitap haline gelecek araştırmaların hammaddesini oluşturur (örneğin 1973'teki *Ceza Kuram ve Kurumları* dersi 1974'te yayınlanan *Gözetlemek ve Cezalandırmak* eserini hazırlar), kimi zaman ise yayınlanmış hiçbir kitapta bulunmayan analizleri ortaya koyar (1977-1979 arasında işlenen liberalizm ve güvenlik temaları gibi). 1974'de ilk cildi yayınlanan *Cinselliğin Tarihi*'nin 1980'den sonra yayınlanan ikinci ve üçüncü ciltlerinde neden 19. yüzyıl analizlerinden Antik Yunan'daki haz ve öznellik temalarına geçildiğinin ipuçları, yine Collège de France derslerinde bulunabilir. Foucault'nun kitapları ve dersleri dışındaki konferans, makale ve mülakatları ise, *Dits et Écrits* başlığıyla yayınlanmış ve Ferda Keskin'in editörlüğünde Türkçeye çevrilmiştir.

MICHEL FOUCAULT
BİYOPOLİTİKANIN DOĞUŞU
COLLÈGE DE FRANCE DERSLERİ (1978-1979)
ÇEVİREN ALİCAN TAYLA

NAISSANCE DE LA BIOPOLITIQUE

COURS AU COLLÈGE DE FRANCE (1978-1979), 2004.

EDITION ÉTABLIE SOUS LA DIRECTION DE FRANÇOIS EWALD ET ALESSANDRO FONTANA, PAR FRÉDÉRIC GROS.
© SEUIL/GALLIMARD, 2004.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 530
KAVRAMLAR VE PRATİKLER 7

ISBN 978-605-399-421-3

KAPAK RESMİ © MICHÈLE BANCILHON, CENTRE MICHEL FOUCAULT

1. BASKI İSTANBUL, KASIM 2015
2. BASKI İSTANBUL, NISAN 2019
3. BASKI İSTANBUL, ŞUBAT 2024

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

YAZIŞMA ADRESİ: HACIAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN FERHAT TAYLAN

TASARIM MEHMET ULUSEL

DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ • www.dizgievi.com

DÜZELTİ REMZİ ABBAS

DİZİN BELGİN ÇINAR

BASKI VE ÇİLT BİNCAN MATBAACILIK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

TAYAKADIN MAH. ULUBATLI HASAN CAD. NO:255 ARNAVUTKÖY İSTANBUL

TELEFON: 0212 401 98 43 • SERTİFİKA No: 72758

İSTANBUL BİLGİ UNIVERSITY LIBRARY CATALOGING-IN-PUBLICATION DATA

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Foucault, Michel, 1926-1984, author. | Tayla, Alican, translator ; Ewald, François, author of introduction, etc. | Fontana, Alessandro, author of introduction, etc.

Title: Biyopolitikanın doğuşu : Collège de France dersleri (1978-1979) / Michel Foucault ; çeviren Alican Tayla ; sunuş François Ewald, Alessandro Fontana.

Edition: 3. baskı

Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024. | Includes bibliographical references and index.

Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 530. Kavramlar ve Pratikler; 7.

Identifiers: ISBN: 9786053994213 (paperback)

Subjects: LCSH: Foucault, Michel, --1926-1984. | Liberalism. | State, The --18th century --Philosophy. | State, The --20th century --Philosophy.

Classification: LCC: B2430.F723 N3519 2024

MICHEL FOUCAULT

BİYOPOLİTİKANIN DOĞUŞU
COLLÈGE DE FRANCE DERSLERİ
(1978-1979)

ÇEVİREN
ALICAN TAYLA

Michel Foucault'nun Collège de France dersleri:

- *Bilme İstenci Üzerine Dersler* (1970-1971)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Aralık 2012)
- *Ceza Kuram ve Kurumları* (1971-1972)
- *Cezai Toplum* (1972-1973)
- *Psikiyatrik İktidar* (1973-1974)
- *Anormaller* (1974-1975)
- *Toplumunu Savunmak Gerekir* (1975-1976)
- *Güvenlik, Toprak, Nüfus* (1977-1978)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Aralık 2013)
- *Biyopolitikanın Doğuşu* (1978-1979)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ekim 2015)
- *Canlıların Yönetimi* (1979-1980)
- *Öznellik ve Hakikat* (1980-1981)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Aralık 2017)
- *Öznenin Yorumbilgisi* (1981-1982)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ekim 2015)
- *Kendinin ve Başkalarının Yönetimi* (1982-1983)
- *Hakikat Cesareti*
Kendinin ve Başkalarının Yönetimi II (1984)
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şubat 2017)

İçindekiler

xi Sunuş

FRANÇOIS EWALD - ALESSANDRO FONTANA

1 1978-1979 Döneminin Dersi

3 10 Ocak 1979 Dersi

Yöntem sorunları. – Evrensellerin olmadığını varsaymak. – Geçen yılın bir dersinin özeti: Devlet akıllı yönetiminin sınırlı hedefi (dış politika) ve polis devletinin sınırsız hedefi (iç politika). – Devlet aklının dışarıdan sınırlandırma ilkesi olarak hukuk. – Bu yılki dersin genel bakış açısı: yönetsel aklın içeriden sınırlandırma ilkesi olarak ekonomi politik. – Bu araştırmanın temel amacı: pratik dizileriyle hakikat rejiminin bir araya getirilmesi ve bunun gerçekliğe dahil olma etkileri. – Liberalizm nedir?

25 17 Ocak 1979 Dersi

Liberalizm ve 18. yüzyılda yeni bir yönetim sanatının ortaya çıkışı. – Liberal yönetim sanatının özgül özellikleri: (1) Sadece hukukî bir alan olarak değil, doğrulamanın oluşum sahası olarak piyasanın kurulması. – Yöntem sorunları. Delilik, hastalık, ceza ve cinsellik hakkında araştırmaların esasları: “doğrulama rejimleri” tarihinin eskizi. – Bilginin politik eleştirisi neye dayanmalıdır? – (2) Kamu gücünün icrasının kısıtlanması sorunu. İki tür çözüm: Fransız hukuksal radikalliği ve İngiliz faydacılığı. – “Fayda” sorunu ve kamu gücünün icrasının kısıtlanması. – Tarihte heterojenin statüsü üzerine görüş: strateji mantığına karşı diyalektik mantığı. – Yeni yönetim sanatının işlecisi olarak “çıkar” kavramı.

43 24 Ocak 1979 Dersi

Liberal yönetim sanatının özgül özellikleri (II): (3) Avrupa dengesi ve uluslararası ilişkiler sorunu. – Merkantilizmde ekonomik ve siyasi hesap. Adam Smith ve fizyokratlara göre serbest piyasa ilkesi: yeni bir Avrupa modelinin doğuşu. – Dünya geneline yayılan bir yönetsel akılsallığın ortaya çıkışı. Örnekler: deniz hukuku konusu; 18. yüzyılda ebedî barış tasarıları. – Yeni liberal yönetim sanatının ilkeleri: “yönetsel doğalcılık”; özgürlüğün üretimi. – Liberal tahkim sorunu. Bunun araçları: (1) tehlike yönetimi ve güvenlik

mekanizmasının kuruluşu; (2) disiplinci kontroller (Bentham'ın panoptikonu); (3) müdahaleci politikalar. – Özgürlüğün ve krizlerinin yönetimi.

63 31 Ocak 1979 Dersi

Devlet fobisi. – Yöntem sorunları: İktidar mekanizmalarının incelenmesinde devlet teorisinin geçici olarak kenara konmasının anlamı ve sorunu. – Neoliberal yönetim pratikleri: 1948-1962 yılları arasında Alman liberalizmi; Amerikan neoliberalizmi. – Alman neoliberalizmi (I). – Politik ve ekonomik şartları. – 1947'de Erhard tarafından kurulan Bilim Kurulu. Programı: fiyatların serbest bırakılması ve devlet müdahalelerinin sınırlandırılması. – Erhard tarafından 1948'de belirlenen anarşi ve “karınca-devlet” arasındaki orta yol. – Bunun iki anlamı: (a) Devletin temsiliyetinin koşulu olarak ekonomik özgürlüğün teminatı; (b) Politik egemenliğin temeli olarak ekonomik özgürlüğün oluşturulması. – Çağdaş Alman yönetimselliğinin temel özelliği: hukukî meşruiyet ve politik mutabakat kaynağı olarak ekonomik özgürlük. – Ekonomik büyüme, geçmişle kopuşu mümkün kılan yeni tarihsel bilinç eksen. – Hıristiyan Demokratların ve SPD'nin liberal politikayı benimsemeleri. – Liberal yönetim ilkeleri ve sosyalist yönetim akılsallığının yokluğu.

85 7 Şubat 1979 Dersi

Alman neoliberalizmi (II). – Sorunu: ekonomik özgürlük aynı zamanda hem devletin temelini oluşturup, hem de onu nasıl kısıtlar? – Neoliberal teorisyenler: W. Eucken, F. Böhm, A. Müller-Armack, F. Von Hayek. – Max Weber ve kapitalizmin akıldışı akılsallık sorunu. Frankfurt Okulu ve Freiburg Okulu'nun cevapları. – Neoliberal hedefin tanımlanmasının zorunlu hasımlar alanı olarak nazizm. 19. yüzyıldan bu yana Almanya'da liberal politikanın önündeki engeller: (a) List'e göre korumacı ekonomi; (b) Bismarkçı devlet sosyalizmi; (c) Birinci Dünya Savaşı sırasında planlı ekonominin oluşturulması; (d) Keynes tarzı güdümcülük; (e) Nasyonal-sosyalizmin ekonomi politikası. – Alman tarihinin bu farklı öğelerinden yola çıkarak nasyonal-sosyalizmin neoliberal eleştirisi. – Teorik sonuçlar: Bu eleştirinin New Deal ve Beveridge planlarına uzanması; güdümcülük ve devlet kuvvetinin yükselişi; kitleselleştirme ve tek tipleştirme, devletçiliğin etkileri. – Neoliberalizmin getirisi: klasik liberalizme göre yeniliği. Katıksız rekabet teorisi.

109 14 Şubat 1979 Dersi

Alman neoliberalizmi (III). – Tarihsel analizlerin günümüze faydası. – Neoliberalizmin klasik liberalizmden farkı. – Esas meselesi: politik iktidarın genel icrası, piyasa ekonomisinin ilkelerine ve onun getirdiği değişikliklere göre nasıl düzenlenir? – Piyasa ekonomisi ve “bırakınız yapınlar” politikaları arasındaki ayrışma. – Walter Lippmann Kolokyumu (26-30 Ağustos 1938). – Yönetim faaliyetinin tarzı sorunu. Üç örnek: (a) tekeller meselesi; (b) “uygun faaliyetler” meselesi. W. Eucken’e göre Ekonomik politikanın temelleri. Düzenleyici faaliyetler ve buyurucu faaliyetler; (c) toplumsal politika. Refah ekonomisinin ordoliberal eleştirisi. – Yönetim müdahalelerinin icraat alanı olarak toplum. – “Toplum politikası” (*Gesellschaftspolitik*). – Bu politikanın ilk özelliği: toplumun şirket modeli üzerine şekillendirilmesi. – Şirket toplumu ve hukuk toplumu, tek bir olayın iki farklı yüzü.

133 21 Şubat 1979 Dersi

Ordoliberallere göre “toplum politikası”nın ikinci özelliği: rekabet piyasası ekonomisine göre düzenlenmiş bir toplumda hukuk sorunu. – Walter Lippmann Kolokyumu’na dönüş. – Louis Rougier’in bir metni üzerine düşünceler. – (1) Hukukî-ekonomik düzen fikri. Ekonomik işleyişler ve kurumsal çerçeve arasında karşılıklık. – Politik amaç: kapitalizmin hayatta kalış sorunu. – Birbirini tamamlayan iki problem: rekabet teorisi ve kapitalizmin tarihsel ve sosyolojik analizi. – (2) Hukukî müdahalecilik sorunu. – Tarihsel hatırlatma: despotizme ve polis devletine karşı, 18. yüzyılda hukuk devleti. 19. yüzyılda bu kavramın yeniden ele alınması: yurttaşlar ve kamusal güçler arasında hakemlik. İdarî mahkemeler sorunu. – Neoliberal proje: ekonomik düzene hukuk devleti ilkelerini monte etmek. – Hayek’e göre hukuk devleti ve planlamacılık. – (3) Yargı talebinin artışı. – Genel sonuç: Almanya’da neoliberal yönetim sanatının özgünlüğü. Schumpeter’in kötümserliğine karşı ordoliberalizm.

155 7 Mart 1979 Dersi

Genel değerlendirmeler: (1) Mikro-iktidarların analizinin yöntemsel değeri. (2) Devlet fobisinin yayılması. Ordoliberal eleştiriyle bağları. – Totaliter devlet ve 20. yüzyılda devlet yönetimselliğinin düşüşü üzerine iki sav. – Alman modelinin Fransa ve ABD’de yayılması üzerine düşünceler. – Almanya neoliberal modeli ve Fransız “sosyal piyasa ekonomisi” projesi. – Fransa’da neoliberal ekonomiye geçiş dönemi koşulları. – Fransız sosyal politikası: sosyal güvenlik örneği.

– Giscard d’Estaing’e göre ekonomik ve sosyal arasındaki ayrım. – “Negatif vergi” projesi ve bunun sosyal ve politik özellikleri. “Göreceli” yoksulluk ve “mutlak” yoksulluk. Tam istihdam politikasından vazgeçilmesi.

179 14 Mart 1979 Dersi

Amerikan neoliberalizmi ve bağlamı. – Amerikan neoliberalizmi ve Avrupa neoliberalizmi arasındaki farklar. – Global bir talep, ütöpik bir beşik ve bir düşünüm yöntemi olarak Amerikan neoliberalizmi. – Bu neoliberalizmin özellikleri: (1) Beşerî sermaye teorisi. Temsil ettiği iki işlem: (a) ekonomik analiz kendi alanı içinde ilerleyişi: zaman faktörüne dayalı klasik emek analizinin eleştirisi; (b) ekonomik analiz o zamana kadar gayri ekonomik olarak kabul edilen alanlara yayılması. – Neoliberal analizin yarattığı epistemolojik dönüşüm: Ekonomik işleyişlerin analizinden insan davranışlarının içsel akılsallığının analizine. Ekonomik bir davranış olarak emek. – Yetenek sermayesi ve gelir ayrışması. – *Homo economicus*’un kişinin kendi girişimcisi olarak yeniden tanımlanması. – “Beşerî sermaye” kavramı. Kurucu özellikleri: (a) doğuştan gelen unsurları ve genetik beşerî sermayenin geliştirilmesi sorunu; (b) müesses unsurlar ve beşerî sermayenin oluşturulması sorunu (eğitim, sağlık vb.). – Bu analizlerin önemi: sosyal ve ekonomik yenileme [*innovation*] sorununun yeniden ele alınması (Schumpeter). Yeni bir büyüme politikası fikri.

197 21 Mart 1979 Dersi

Amerikan neoliberalizmi (II). – Ekonomik modelin sosyal fenomenlere uygulanışı. – Ordoliberal problematiğe dönüş: *Gesellschaftspolitik*’in muğlak yönleri. “Şirket” biçiminin sosyal alanda yaygınlaşması. Ekonomik politika ve *Vitalpolitik*: piyasa için ve piyasaya karşı bir toplum. – Amerikan neoliberalizmde piyasanın ekonomik biçiminin sınırsız şekilde yaygınlaşması: bireysel davranışların anlaşılabilirlik ilkesi ve yönetim müdahalelerinin eleştirel ilkesi. – Amerikan neoliberalizminin özellikleri: (2) Suç ve ceza politikası. – Tarihsel hatırlatma: 18. yüzyıl sonunda ceza hukukunun reformu sorunu. Ekonomik hesap ve yasallık ilkesi. 19. yüzyılda yasanın norm tarafından aksatılması ve suç antropolojisinin ortaya çıkışı. – Neoliberal analiz: (1) suçun tanımı; (2) suçlu öznenin *homo economicus* olarak tanımlanması; (3) cezanın, yasanın “*enforcement*” aracı olarak rolü. Uyuşturucu piyasası örneği. – Bu analizden çıkan sonuçlar: (a) antropolojik anlamda suçlunun ortadan kalkışı; (b) disiplin modelinin oyun dışı bırakılması.

219 28 Mart 1979 Dersi

Homo economicus modeli. – Bu modelin Amerikan neoliberalizmde tüm davranışlara yayılması. – Ekonomik analiz ve davranış teknikleri. – 18. yüzyılda ortaya çıkan yeni yönetim aklının temel unsuru olarak *homo economicus*. – *Homo economicus* kavramının Walras ve Pareto öncesi tarihine dair unsurlar. – İngiliz deneyci felsefesinde çıkar öznesi (Hume). – Çıkar öznesi ve hukuk öznesi arasındaki heterojenlik: (1) Hukuksal irade karşısında çıkarın indirgenemez özelliği. (2) Piyasa ve sözleşmenin ters mantığı. – Hukuk modeline dair ikinci yenilik: ekonomik öznenin politik iktidarla ilişkisi. Condorcet. Adam Smith’in “görünmez eli”: kişisel kâr amacı ve müşterek zenginliğin artırılması arasındaki bağın görünmezliği. Ekonomi dünyasının hesaplanamaz özelliği. Hükümdarın mecburî cehaleti. Yönetim aklının eleştirisi olarak ekonomi politik: ekonomik hükümdar imkânının iki biçiminin, merkantilist ve fizyokratik, ihtimalinin elenmesi. – Ekonomi politik, yönetim sanatına dair yan bilim.

239 4 Nisan 1979 Dersi

Homo economicus kavramının tarihine dair unsurlar (II). – Hükümdar iktidarın ekonomik faaliyet tarafından sınırlandırılması sorununa dönüş. – Liberal yönetim sanatıyla bağlantılı yeni bir alanın ortaya çıkışı: sivil toplum. – *Homo economicus* ve sivil toplum: liberal yönetim teknolojisinin birbirinden ayrılmaz parçaları. – “Sivil toplum” kavramının analizi: Locke’tan Ferguson’a evrimi. Ferguson’un *Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme’si* (1787). Ferguson’a göre sivil toplumun dört temel özelliği: (1) tarihsel-doğal bir sabittir; (2) bireylerin kendiliğinden kaynaşmalarını sağlar. Ekonomik bağ paradoksu; (3) daimi bir politik iktidar kaynağıdır; (4) tarihin motorudur. – Yeni bir politik düşünümün ortaya çıkışı. – Teorik sonuçlar: (a) devlet ve toplum ilişkileri meselesi. Alman, İngiliz ve Fransız sorunsalları; (b) iktidarın icrasına ayar yapılması: prensin bilgeliğinden yönetilenlerin akılsal hesabına. – Genel sonuç.

261 Dersin Özeti**269 Derslerin Bağlamı**

MICHEL SENNELART

297 İsim Dizini**299 Kavram Dizini**

Sunuş

Foucault Collège de France'ta Aralık 1970'ten Haziran 1984'teki ölümüne dek ders vermiştir – tek istisna bir yıllık öğretim üyesi izni kullandığı 1977 yılı olmuştur. Sahibi olduğu kürsü *Düşünce Sistemleri Tarihi* şeklinde adlandırılmıştır.

Bu kürsü 30 Kasım 1969'da Jules Vuillemin'in önerisi üzerine Collège de France profesörleri genel meclisi tarafından kurulmuş, Jean Hyppolite'in ölene kadar sahibi olduğu Felsefi Düşünce Tarihi kürsüsünün yerini almıştır. Aynı meclis 12 Nisan 1970 tarihinde Michel Foucault'yu bu yeni kürsünün sahibi olarak seçmiştir.¹ Kendisi o sırada 43 yaşındadır.

Michel Foucault kürsünün açılış dersini 2 Aralık 1970'te yapmıştır.²

Collège de France'taki eğitim kendine has birtakım kurallar uyarınca yapılır. Hocaların senede 26 saat ders verme mecburiyeti vardır (bu derslerin en fazla yarısı seminer biçimini alabilir).³ Her sene özgün bir araştırma sunma mecburiyeti olduğu için, verilen derslerin içeriği her seferinde yenilenmek durumundadır. Derslere ve seminerlere katılım tamamen serbesttir; ne kayıt ne de diploma gerekir. Hoca da herhangi bir diploma ver-

- 1 Michel Foucault, adaylığı için kaleme almış olduğu kitapçığı şu ifadeyle noktalyordu: “Düşünce sistemleri tarihini ele almak gerekiyordu” (“Titres et travaux”, *Dits et Écrits, 1954-1988*, ed. D. Defert ve F. Ewald, J. Lagrange'in işbirliğiyle, Paris, Gallimard, 1994, 4 cilt: bkz. cilt I, s. 846).
- 2 Konuşma Gallimard Yayınevi tarafından Mayıs 1971'de *L'Ordre du discours* adıyla yayımlanacaktır. [Bkz. “Söylemin Düzeni”, çev. Turhan Ilgaz, *Ders Özetleri* içinde, YKY, 1995].
- 3 Michel Foucault 1980'lerin başına kadar böyle yapmıştır.

mez.⁴ Collège de France’ın terminolojisinde, hocaların öğrencilerinden değil dinleyicilerinden söz edilir.

Michel Foucault’nun dersleri ocak başıyla mart sonu arasında her çarşamba yapılıyordu. Öğrencilerden, hocalardan, araştırmacılardan ve meraklılardan oluşan, aralarında çok sayıda yabancıнын da bulunduğu geniş katılımcı kitlesi için Collège de France’ın iki amfiteyatrosu kullanılmaktaydı. Michel Foucault sık sık kendisiyle “kitlesi” arasında mesafe oluşması ihtimalinden ve ders formunun karşılıklı alışverişe fazla imkân sağlamamasından şikâyet ediyordu.⁵ Onun hayalinde olan, gerçek anlamda kolektif bir çalışmanın yürütüleceği bir seminerdi. Buna yönelik çeşitli denemelerde bulundu. Son senelerde ders çıkışında dinleyicilerin sorularını yanıtlamak üzere uzunca bir vakit ayırıyordu.

Nouvel Observateur dergisinde yazan bir gazetecinin, Gérard Petitjean’ın derslerdeki ortamı nasıl aktardığına bir bakalım: “Foucault büyük bir hızla ve gözüpeklikle, adeta suya atlayan biri gibi arenaya girdiğinde önce yolunun üzerindeki bedenlerin üzerinden atlayıp sandalyesine ulaşıyor, sonra kâğıtlarını koyabilmek için kasetçalarını kenara itiyor, ceketini çıkarıyor, bir lamba yakıyor ve saatte 100 kilometre hızla yola çıkıyor. Bu güçlü ve etkili sesi salona hoparlörler yayıyor; bunlar oyuklardan yükselen loş bir ışığın aydınlattığı salonda, modernliğe verilen tek taviz. Salonda 300 oturma yeri ve dip dibe oturmuş, en küçük boşluğu bile doldurmuş 500 kişi var [...]. Hiçbir belagat etkisi yok. Duru ve son derece etkili. Doğaçlamaya kesinlikle taviz verilmiyor. Foucault’nun, geride kalan yıl boyunca sürdürmüş olduğu araştırmanın gidişatını halka açık dersler yoluyla açıklamak için yılda on iki saati var. Bu nedenle, tıpkı mektubunun sonuna geldiğinde söyleyecek çok fazla sözü kalmış bir mektup yazarı gibi, sözlerini azami ölçüde sıkıştırıp kenar boşluklarını tika basa dolduruyor. Saat 19:15. Foucault duruyor. Öğrenciler masasına hücum ediyorlar. Onunla konuşmak için değil, kayıt cihazlarını durdurmak için. Soru yok. Foucault kalabalığın içinde yalnız.” Ve

4 Collège de France bünyesinde.

5 Michel Foucault 1976’da katılımı azaltmayı boşuna umarak akşamüstü 17:45 olan başlangıç saatini sabah 9:00’a almıştır. Bkz. “Toplumunu Savunmak Gerekir” başlıklı dersin ilk oturumunun (7 Ocak 1976) başı. (“Il faut défendre la société”. Cours au Collège de France, 1976, yayın sorumluları: F. Ewald ve A. Fontana, yay. haz. M. Bertani ve A. Fontana, Paris, Gallimard-Seuil (coll. “Hautes Études”), 1997 [*Toplumunu Savunmak Gerekir*, çev. Şehsuvar Aktaş, YKY, 2002].

şimdi Foucault'nun yorumuna kulak verelim: “Önermiş olduğum şey üzerinde tartışabiliyor olmamız gerekirdi. Bazen, ders kötü geçtiğinde, her şeyi tekrar yoluna koymak için pek az şey, örneğin bir soru yeterlidir. Ancak bu soru hiçbir zaman gelmiyor. Fransa’da grup etkisi her türlü gerçek tartışmayı olanaksız kılıyor. Ve herhangi bir geri dönüş kanalı olmadığı için ders teatral bir hal alıyor. Benim buradaki insanlarla ilişkim bir oyuncunun ya da akrobatınkine benziyor. Ve konuşmam bittiğinde mutlak bir yalnızlık hissi...”⁶

Michel Foucault öğretimi bir araştırmacı gibi ele alıyordu: Amacı gelecekteki bir kitaba yönelik incelemelerde bulunmak, aynı zamanda da daha ziyade olası araştırmacılara yönelik birer davet şeklini alan sorunsallaştırma alanları ortaya çıkarmaktı. Bu nedenle Collège de France’taki dersler yayımlanmış kitapların tekrarı değildir. Her ne kadar aralarında tema ortaklıkları olsa da, dersler kitapların taslağı olmaktan uzaktır. Onların kendilerine has bir statüsü vardır. Dersler, Michel Foucault’nun gerçekleştirdiği “felsefi edimler” bütünü içerisindeki özel bir söylem rejimine dahildir. Foucault bu derslerde özellikle 1970’lerin başından itibaren çalışmalarının nirengi noktasını oluşturan bilme/iktidar ilişkileri soybilimine yönelik bir programı –ki bu program o döneme dek hâkimiyet gösterdiği söylemsel oluşumlar arkeolojisinin karşısında yer alır– hayata geçirir.⁷

Dersler aynı zamanda güncel bir işlev üstleniyordu. Dersleri takip eden izleyici sadece kendini haftadan haftaya inşa edilen anlatıya kaptırmıyordu; sadece yapılan sunumun kesinliğinin cazibesine kapılmıyordu; derslerde aynı zamanda güncel durumun aydınlatıldığına şahit oluyordu. Michel Foucault, güncelliği tarihle kesiştirme sanatında ustaydı. Foucault ister Nietzsche veya Aristoteles’ten, ister 19. yüzyıl psikiyatri uzmanlığından veya Hıristiyan pastoralliğinden söz etsin, izleyici daima bugüne ve yaşadığı dönemde meydana gelen olaylara ışık tutulduğunu görüyordu. Michel Foucault’nun derslerdeki kendine has gücü, âlimane bir bilgi birikimi, kişisel bir angajman ve olay üzerine yürütülen çalışma arasındaki o hassas kesişmeden ileri geliyordu.

* ❁ *

Yetmişli yıllarda kasetli kayıt cihazlarının gelişip mükemmelliğe erişmesiyle birlikte, Michel Foucault’nun masası büyük bir hızla bu cihazların

6 Gérard Petitjean, “Les Grands Prêtres de l’université française”, *Le Nouvel Observateur*, 7 Nisan 1975.

7 Özellikle bkz. “Nietzsche, la généalogie, l’histoire”, *Dits et Écrits*, cilt II, s. 137.

işgaline uğradı. Dersler (ve bazı seminerler) böylelikle saklanabilmiş oldu.

Bu edisyonda, elimizdeki kayıtlar izin verdiği ölçüde, Michel Foucault'nun izleyici önünde söylediği sözler referans alınmaktadır. Metinler, Foucault'nun sözlerinin mümkün olduğunca aslına sadık şekilde yazıya aktarılmasıyla oluşturulmuştur.⁸ Biz bu sözleri oldukları gibi aktarmayı arzu ederdik. Ancak sözden yazıya geçiş editörün müdahalesini zorunlu kılıyor: En azından noktalama işaretlerinin konması ve metnin paragraflara bölünmesi gerekiyor. Buradaki temel ilke hep gerçekte Foucault'nun ağzından çıkmış olan derse mümkün mertebe yaklaşmak olmuştur.

Kaçınılmaz olduğu düşünülen bazı durumlarda, konuların yeniden ele alındığı ve tekrar edildiği yerler atılmıştır; yarım kalmış cümleler yeniden kurulmuş ve hatalı cümle yapıları düzeltilmiştir.

Üç nokta konulan yerler, kayıttaki sesin duyulamadığı yerlerdir. Cümlenin belirsiz kaldığı durumlarda, köşeli parantezler arasında tahmini bir tamamlama ya da ilave konmuştur.

Sayfa altlarında küçük harfle belirtilen notlar, Michel Foucault'nun elindeki notlarla söyledikleri arasında bulunan kayda değer farklılıklara işaret eder.

Alıntılar kontrol edilmiş, kullanılan metinlerin referans bilgileri belirtilmiştir. Eleştirel çalışma, karanlıkta kalan noktaları aydınlatmakla, bazı göndermeleri açıklamakla ve kritik noktaları belirtmekten ibarettir.

Okumanın kolaylaştırılması amacıyla, her dersten önce o dersin belli başlı eklem noktalarını gösteren kısa bir özet konmuştur.

Ders metninin hemen arkasında *Annuaire de Collège de France*'ta [*Collège de France Yıllığı*] yayımlanmış olan özet yer almaktadır. Michel Foucault bu özetleri genellikle haziran ayında, yani dersler bittikten bir süre sonra kaleme alıyordu. Bu onun için derslerdeki niyetini ve amaçlarını geriye dönük olarak saptama yönünde bir fırsattı. Bu özet, bu niyet ve amaçların en iyi anlatıldığı yerdir.

Dizinin her bir kitabının sonunda bir “bağlam” bölümü vardır ve bu bölümün sorumluluğu dersin editörüne aittir: Buradaki amaç okura bağlama dair birtakım biyografik, ideolojik ve politik unsurları tanıtmaktır. Bu unsurlar yoluyla, ders Foucault'nun yayımlanmış eserleri içerisinde konumlandırılacak ve dersin Foucault tarafından kullanılan eserler

⁸ Özellikle Gilbert Burlet ile Jacques Lagrange tarafından gerçekleştirilmiş ve Collège de France ile IMEC'e verilmiş olan kayıtlar kullanılmıştır.

bütünü içerisindeki yerine dair bilgi verilecek, böylelikle metnin anlaşılması kolaylaştırılıp derslerin hazırlandığı ve verildiği koşulların unutulmasının yol açabileceği yanlış anlamalar engellenecektir.

1979 döneminde verilmiş olan *Biyopolitikanın Doğuşu* Michel Senelart tarafından yayına hazırlanmıştır.

* * *

Collège de France'taki derslerin bu yeni edisyonuyla birlikte, Michel Foucault'nun "eser"inin yeni bir parçası yayımlanmış oluyor.

Burada gerçek anlamda yayımlanmamış metinlerin ortaya çıkarılmasından söz etmek mümkün değildir, zira bu edisyonda Michel Foucault'nun, faydalandığı ve çok gelişmiş olabilen yazılı destek dışarıda bırakılarak, izleyici kitlesi önünde söylediği sözler aktarılmaktadır. Michel Foucault'nun notlarını elinde bulunduran Daniel Defert, metni yayıma hazırlayanlara bu notlara başvurma izni vermiştir. Kendisine teşekkür borçluyuz.

Collège de France'taki derslerin bu edisyonu, gerek Fransa'dan, gerek yurtdışından gelen son derece güçlü talebi karşılamayı arzu eden Michel Foucault'nun mirasçılarının izniyle hazırlanmıştır. Ve bu izin, metnin tartışmaya yer bırakmayacak bir ciddiyetle hazırlanması koşuluyla verilmiştir. Yayına hazırlayanlar, mirasçılarının kendilerine duydukları güvenin hakkını vermek için ellerinden geleni yapmışlardır.

FRANÇOIS EWALD - ALESSANDRO FONTANA

